

Mindre Afhandlinger.

Et Par Dateringer af Digevoldinger.

Af H. K. Kristensen.

Den Type af forladte Agermarker fra Oldtiden, som de gamle Agres bedste Kender og grundigste Forsker, Professor Gudmund Hatt, har givet Navnet Digevoldinger, har det hidtil ikke været muligt her til Lands at bringe i Forbindelse med arkæologiske Fund fra nogen anden Periode end den tidlige Jernalder;¹⁾ nærmere bestemt den førromerske Tid.

Udpining af Jorden, Fremskridt i Agerbrugsteknikken, Pest, Krig og Udvandring antages at være Aarsager til, at Markerne blev forladt. Navnlig den dramatiske Udvandring har man været tilbøjelig til at skænke særlig Interesse, da man saa vil sætte den i Forbindelse med Cimbrernes berømte Tog, som netop falder i førromersk Tid. Imidlertid har Professor Hatt omhyggelig gjort opmærksom paa, at i Forhold til Mængden, er det kun et ringe Antal Marker, der er dateret, og selv om alle daterede hører til førromersk Jernalder, udelukker det ikke, at andre af de udaterede kan være fra en anden Periode.

Et Par arkæologiske Fund, jeg fornylig har gjort paa 2 forskellige Digevoldingsforekomster i Lunde Sogn, Vester Horne Herred, viser, at Oldtidsfolkene har færdedes her og vel ogsaa dyrket Agrene, efter at Marius havde slaaet og ødelagt Cimbrerne ved Vercellæ.²⁾

I Lunde Sogn kan der paavises ikke mindre end 4 Forekomster af Digevoldingsomraader, nemlig i Nørlund (Lundtang), Tarp-Himmerig-Hølet, Gejlen og Kastkær. De 2 sidstnævnte har jeg først fundet i 1933; de ligger nemlig ikke længer urørte hen i Hede, men i Jord, der er under Kultur. Den sidste lig-

¹⁾ Acta Archaeologica II 143.

²⁾ Naar jeg i „Lunde Sogn“ 1923, S. 15, mener, at Digevoldingerne stammer fra Bronzealderen, beror det paa en Misforstaaelse, idet Skaar, der dengang var fundet andetsteds, angaves at være fra Bronzealderen; ved nærmere Eftersyn viser de sig at være fra den ældre Jernalder.

ger paa Kastkærs tidligere Hede, der er opdyrket til forskellig Tid, og man kan ikke nu gøre sig nogen sikker Forestilling om, hvor stor Oldtidsmarkens Udstrækning har været. Den har nærmet sig Forekomsten paa Gejlen, men har været adskilt fra denne ved et 3—400 m bredt Bælte uden Voldinger.

Forekomsten paa Gejlen findes paa Gaardejer A. Hennebergs Mark, Matr. Nr. 12 Søndertarp. Umiddelbart vest for Hennebergs Gaard laa der indtil for 8 Aar siden en Plet Hede, hvor der tidligere havde ligget en lille Høj; men den blev fjernet, fordi en efterhaanden større og større Sandgrav erobrede dens Plads. Sandgraven findes endnu; men for 8 Aar siden blev Heden opdyrket; dog ses her endnu tydelige Rester af Digevoldinger. Hvor stort Digevoldingsarealet har været, kan ikke siges; det er kun dets sydvestre Hjørne, der kan iagttages i Agermarken. Mod Vest falder Terrainet ned mod et Kær, der har standset Oldtidsmarkens Udbredelse til denne Side. Derimod har Feltet strakt sig længere mod Øst, men er her næsten ikke til at iagttage, da Jorden der har været udsat for moderne Dyrkning i over hundrede Aar, dog kan man enkelte Steder nordøst for Hennebergs Gaard skimte Voldinger; endvidere fortæller Henneberg, at han ved Pløjning paa denne Mark er stødt paa Stenhobe. Men kun paa 9 Tdr. Land er der nu tydelige Spor af Digevoldinger.

Fra Partiet omkring den førnævnte Sandgrav er der opsamlet en Del Sten. I Stendyngen fandt jeg adskillige Knusesten af den Art, som er almindelige paa den ældre Jernalders Boplads, og en „Løber“ eller „Gnider“ til den primitive Oldtidskværn. Det kan tyde paa, at Bopladsen har ligget der i Nærheden, altsaa ved den sydlige Udkant af Oldtidsmarken. Ved Sandgravens vestlige Side fandt jeg et af de almindelige grubeformede Ildsteder nedgravet 62 cm under Muldlaget; men det havde kun det sædvanlige Indhold af Aske, Trækul og nogle Sten, men ingen Potteskaar. 42 cm nord for Gruben fandtes en firsidet nedgravet Fordybning som et Stolpehul 22 cm ned i Undergrunden. Bredden var 18 cm. Desuden var Henneberg under Gravning efter Sand stødt paa 3 Ildsteder af samme Slags. Disse Fund, der vel nok stammer fra en Boplads, gav altsaa ingen Datering. Det gjorde derimod et Fund i et Digevoldingshjørne 28 m nord for Sandgraven. Hjørnerne er almindeligvis højere end selve Voldingerne og indeholder paa de Forekomster, jeg har undersøgt, næsten altid Stendynger. Voldingen her gik i Øst—Vest og havde forholdsvis kraftige Hjørner. Trods det

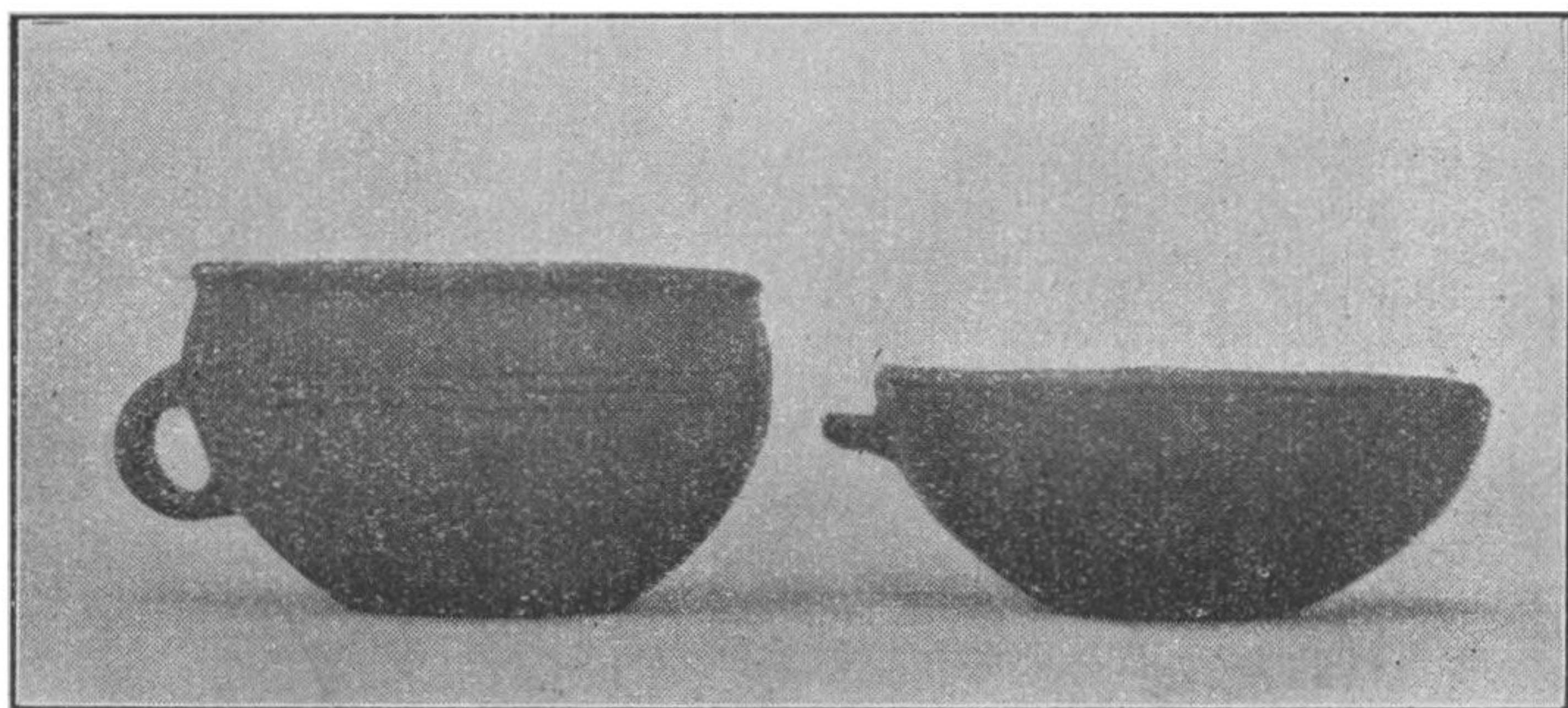
at Stedet havde været opdyrket i 8 Aar, var Hjørnet godt 60 cm høj, øverst var der 22 cm Muld, derunder en muldblandet Stendynge af haand- og hovedstore Sten, hvoraf mange var kløvede og ildskørnede. Dyngen, der havde en Mægtighed paa 68 cm, strakte sig endogsaa ned i Underbunden, idet der her fandtes en mindre Udgravning 24 cm ned i det gule Sand. Henneberg, der havde begyndt at samle Stendynge op, var omtrent ved Bunden stødt paa nogle Skaar og et Stykke Jern. Han standsede da Opsamlingen og sendte Bud efter mig. Skaarene var mindre Stykker af et Fad. 30 cm øst for dette, 6 cm over Bunden mellem Stenene fandt jeg nogle Skaar af et mindre Kar. Det er ikke ualmindeligt at finde Skaar i Digevoldingsfelterne. Og da man ikke godt kan tænke sig, at de stammer fra en senere Tid end den, da Oldtidsfolkene færdedes paa Stedet og dyrkede Agrene, tjener de som Dateringsmateriale, naar de ellers er saa karakteristiske, at de kan bestemmes.

Jeg mente, at Skaarene her maatte stamme fra romersk Jernalder. Men Nationalmuseet, der har været saa venlig at undersøge dem, udtaler, at de ikke er lette at datere, men mener dog, at de staar paa Overgangen mellem førromersk og romersk Jernalder. Selv om man saaledes næppe kan henhøre dem til den egentlig romerske Jernalder, vil de dog være yngre end Cimbrernes Udvandring, de maa være fra Tiden omkring Kristi Fødsel.

Nørlund Forekomsten ligger paa Lundtang Præstegaards tidligere Hede, men Stedet har nu været opdyrket i 20 Aar og en Del endnu længere. Digevoldingerne synes at have strakt sig over ca. 35 Td. Land. Mod Øst nærmer Voldingerne sig et Kærdrag, hvor der ved det nordøstre Hjørne af Forekomsten fandtes en Boplads med Portstolpesten, Baallag, Knusesten og talrige Potteskaar og Trækulstykker. Men Pladsen var stærkt forstyrret ved dybtgaaende Pløjning. Professor Hatt, der har beset Stedet, bestemte Skaarene til at være fra den ældre Jernalder, men det kunde ikke ses, fra hvilken af dennes Perioder, de hidrørte. Imidlertid er der tidligere i den modsatte Udkant af Forekomsten fundet Urnegrave fra førromersk Jernalder.

Mod Vest ligger der i Arealet nogle fredede Høje fra Sten- eller Bronzealderen. I en Sandgrav tæt ved Foden af den yderste fandt Gaardejer Lars Pedersen 1925 en Urne med brændte Ben, 32 cm høj, med 2 afslagne Ører og som Ornament en enkelt Række Fingerindtryk. Karret var tydeligt nok førromersk med La Tene Præg. Det findes nu paa Varde Museum. Lige

ledes er der i en Sandgrav lige Syd for Digevoldingerne fundet 2 Urner. Den ene har jeg ikke set. Den anden, hvis Mundingsrand var bortpløjet, var sikkert ogsaa førromersk; mellem de brændte Ben laa der saaledes en Synaal, som almindeligt i Kvindegrave fra den Periode, og tillige nogle Slagger. Karret findes i Nationalmuseet. 8—10 m Vest for Stedet, hvor Urnen havde staaet, fandt jeg 1932 et grubeformet Ildsted med Skaar af 2 grove Kar, uvist fra hvilken Tid. Der fandtes ikke Trækul, men et tykt Lag rød Aske. Efter at man havde opgivet at be-

Lerkarrene fra Digevoldingen paa Nørlund.

nytte Indstedet, var der gravet et smalt grubeformet Hul ned gennem dets Nordvestrand, heri fandtes Muldjord med 20 Skaar, hvoriblandt et Stykke med Mundingsrand, som ifølge Professor Hatt og Dr. Brøndsted kan være fra førromersk Tid.

Der kan saaledes næppe være Tvivl om, at Digevoldingsmarken blev dyrket i nævnte Periode. Men et ejendommeligt Fund fra samme Efteraar viser, at Pladsen ogsaa blev benyttet i romersk Tid. 138 m Vest for Ildstedet i den Digevolding, der dannede Sydgrænsen mod det i Oldtiden udyrkede Areal, fandt jeg 2 Lerkar. De stod ikke i noget Hjørne, men i selve Voldingen lige inden for dennes Sydfod, 20 m Øst for et Hjørne. Voldingen var nu kun 12 cm høj og $3\frac{1}{4}$ m bred. Her var Husmand M. Legaard ved Pløjning stødt paa nogle flade Sten, hvorefter han sendte Bud efter mig. Det viste sig, at Stenene dannede et topformet Dække over et ovalt Kammer, hvis Sidevægge bestod af 5 Sten, den største $40 \times 25 \times 15$ cm, de andre lidt mindre, de 3 var kløvede. Paa Vestsiden var der et Hul i Væggen paa 16 cm. Udvendig maalt var Kamret 93 cm N.—S., 40

cm Ø.—V. Hele Stensætningen var $\frac{1}{2}$ m høj, dens Bund laa 73 cm under Horizontlinien. Paa Bunden stod der 2 mindre Lerkar, ellers var Rummet fyldt med muldblandet gulligt Sand. Karrene stod paa en Linie N.—S., 9 cm fra hinanden. Nordligst stod en flad Skaal med vandret Øre, 7,3 cm høj, 18 cm bred foroven med blank Overflade, Randen profileret, indadbøjet. Over Skaalen laa med Bunden opad et større Skaar af et Fad med fortykket Mundingsrand. Hverken i Skaalen eller i det andet Kar, en Krukke, fandtes andet end gulligt Sand. Krukken er 10 cm høj, 17 cm bred foroven med fortykket Mundingsrand og en Fordybning under Kanten samt et Ornament af 3 flade, brede, let indtrykkede, horizontale Linier. Et lodret siddende Øre er fastgjort med en udfladende Forbindelse. Karret er iøvrigt ret tykvægget, graabrunlig, har oprindelig været glat, men er nu sine Steder noget ru. Over Krukken havde der ogsaa været et Laag af et Skaar, men det laa i mange Stumper. Krukken stod 6 cm højere end Skaalen, saa man havde ikke udgravet Bunden fuldstændig vandret.

Hvordan Fundet iøvrigt skal fortolkes er det vanskeligt at sige noget om. Efter Anlægget skulde man tro, det var en Brandgrav; men der fandtes ikke nogetsteds Spor af brændte Ben. Hvis det ikke har noget med Overtro at bestille, er det maaske en Mindebegravelse.

Derimod er Fundet afgjort fra romersk Jernalder, saa man faar den Opfattelse, at Digevoldingsmarken paa Nørlund dyrkedes baade i førromersk og romersk Tid. At man har benyttet Digevoldinger i Norden efter den førromerske Periode er ganske givet, siden Professor Hatt har konstateret, at de saakaldte „Linakrer“ nær det gamle Bergthorsvoll er Digevoldingsmarker.¹⁾

Bysmeden i Gamst.

Ved *J. Carl Christensen.*

I gamle Dage var Landsbysmeden ofte en Slags „Embedsmand“.

I de fleste Landsbyer fandtes en Smedie med det nødvendige Tilbehør; dette ejedes af Bymændene i Forening, og de antog

¹⁾ Jyske Sml., 5. Rk. I, 249.